

ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У ВИХОВАННІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

індивідуальними особливостями. Відмінності у розумовій діяльності виявляються в різноманітних якостях мислення. Індивідуальні відмінності мислення дітей зумовлені передусім особливостями їхнього життя, характером діяльності, навчанням. Найістотнішими якостями, в яких виявляються індивідуальні відмінності мислення, є самостійність, критичність, гнучкість, глибина, широта, послідовність, швидкість.

Усі якості мислення дитини формуються й розвиваються в діяльності. Змістовна й відповідно організована діяльність сприяє всебічному розвитку цінних якостей мислення особистості.

1. Гальперин П.Я. К исследованию интеллектуального развития ребенка // *Вопросы психологии*. – 1969. №1.

2. Занкова Л.В. Избранные педагогические труды. – М.: Новая школа, 1996. – 432 с.

3. Карпов Ю.В., Талызина Н.Ф. Критерии интеллектуального развития детей // *Вопросы психологии*. – 1985. № 2.

4. Кириллова Г.Д. Теория и практика урока в условиях развивающего обучения. – М.: Просвещение, 1980. – 160 с.

5. Паламарчук В.Ф. Школа учит мыслить. М.: Просвещение, 1987. – 208 с.

6. Талызина Н.Ф., Карпов Ю.В. Педагогическая психология: психодиагностика интеллекта. – М., 1987.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2008.

УДК 37.035.6:745/749

Оксана Гевко, кандидат педагогічних наук, доцент

Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У ВИХОВАННІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розглянуто декоративно-ужиткове мистецтво як важливий чинник у національно-патріотичному вихованні студентської молоді. Зокрема розглянуто виховні можливості української вишивки, деревообробництва, писанкарства, ткацтва тощо.

Ключові слова: народне декоративно-ужиткове мистецтво, деревообробництво, народна вишивка, писанка.

Постановка проблеми. Основними завданнями національного виховання є формування у підростаючого покоління високого рівня національної самосвідомості, знань національної психології і характеру народу, його культурно-історичних традицій, морально-етичної спадщини, історії та сучасного буття, втілення типових якостей народу, його духовного багатства, високого рівня професійної підготовки, широкого кругозору, наукової ерудиції, духовного багатства та емоційної культури, прагнення до самовдосконалення [3, 19 – 23].

Завдання сучасної освіти, в тому числі й вищої школи, полягає у тому, щоб відновити могутній потенціал національного духовного багатства, сформованого та відшліфованого протягом багатьох тисячоліть, якнайширше прилучити молоде покоління до декоративно-ужиткового

мистецтва, традицій, обрядів, щоб воно відчувало культурно-історичний фундамент, на який опираються всі досягнення нашого суспільства. Студенти повинні з наснагою і творчістю використовувати джерело духовного і морального розвитку свого народу, тим самим утверджуючи незалежність, міцність та добробут своєї держави.

Аналіз досягнень з проблеми. Дослідженню декоративно-ужиткового мистецтва присвячені праці науковців Н. Веліготської, В. Горленко, Л. Дорогової, П. Мусієнка, Р. Чугай та ін. Соціальні функції декоративно-ужиткового мистецтва розглянуті у дослідженнях Л. Данченко, М. Каган, А. Канцедикас, Л. Шевчук та ін.

У дослідженнях Л. Сентіс, П. Лосюка, О. Найдено, О. Пашук-Трач, О. Поліщук, М. Русина, О. Тищенко, В. Федорова, Г. Філіпчука та інших, предметом уваги була проблема виховних можливостей та впливу народного декоративно-

ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У ВИХОВАННІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

ужиткового мистецтва на свідомість особистості, зокрема студентської молоді, формування творчого, патріотичного потенціалу українського народу.

Мета статті – обґрунтувати національно-патріотичний зміст українського декоративно-ужиткового мистецтва у навчанні та вихованні студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. Одним із джерел, яке дозволяє зрозуміти особливості національно-патріотичного виховання, збагнути особливості сприйняття та осмислення своєрідності свого буття, є декоративно-ужиткове мистецтво. Воно відзначається багатством художніх засобів, за допомогою яких втілюються певні ідеї відродження об'єктивного життя народу. Декоративно-ужиткове мистецтво є вищою формою естетичних смаків, художніх оцінок, уявлень, поглядів та ідей, які стихійно склалися в народному середовищі на рівні буденної свідомості, масової психології [5].

Використовуючи систему знаків, символів, народ відтворював себе, свою духовну культуру, характер та психологію, своє філософське осмислення дійсності, світобачення. В історичному процесі зміни поколінь український народ розглядав як основний закон свого життя вірність молодого покоління традиціям та звичаям прародичів.

Мистецтво є однією із форм відображення дійсності, воно пробуджує й організує почуття і емоції не тільки окремої людини, а навіть народів, воно не тільки відображає, але й формує чуттєво-емоційний потенціал народу [4, 208].

Народне декоративно-ужиткове мистецтво виступає універсальним засобом особистого уявлення та тлумачення народним митцем всьому суспільству реальностей світу, подій, явищ, відносин та життєдіяльності людства, перетворення зовнішніх культурних сенсів людства у духовний світ особистості. Народне мистецтво включає в себе уявлення і знання про національну спільність, історичне минуле і сучасність, історичний розвиток матеріальної і духовної культури.

Декоративно-ужиткове мистецтво через сприймання й почуття відображає глибину душі, переживання і пристрасті. Воно є основним чинником впливу на людину, її світогляд та формування духовних цінностей. Мистецтво спонукає молоде покоління до діяльності, впливає на мислення, волю особистості, підносить людину до досконалості, гармонії з суспільством.

Декоративно-ужиткове мистецтво є невід'ємною частиною всього народного

мистецтва, яке своїм естетичним потенціалом, образним характером постійно впливає на духовний світ студента, його настрій, ставлення особистості до навколишнього середовища, художньо й естетично формує її матеріальне становище. Декоративно-ужиткове мистецтво здатне пробудити і хоча б частково реалізувати творчий потенціал, який закладений в кожній особистості.

Декоративно-ужиткове мистецтво невіддільне від матеріальної культури, тісно пов'язане з відповідним побутовим укладом, його місцевими етнічними й національними особливостями, з соціально груповими і класовими відмінностями. Декоративно-ужиткове мистецтво є показником духовного багатства народу, його рівня культури, творчого потенціалу.

Одним із дієвих педагогічних засобів впливу на особистість, “першим і могутнім духовним наставником людини” є, безперечно, народне декоративно-ужиткове мистецтво [2, 5]. Декоративно-ужиткове мистецтво як вид навчально-творчої діяльності студентів дозволяє одночасно відкривати, вивчати та удосконалювати велику духовну цінність виробів народних майстрів, формувати у студентів естетичні смаки, розвивати творчість. Завдяки вивченню декоративно-ужиткового мистецтва у студентів формуються глибокі потреби, стимули постійно займатися трудовою діяльністю для створення матеріальних і духовних цінностей, прагнення служити своєму народові безкорисно і жертвовно, віддавати йому свої знання, працю і в цьому знайти своє найвище задоволення, радість та втіху. Декоративно-ужиткове мистецтво є джерелом енергії, ініціативності, духовних поривів, розвитку творчих здібностей, засобом досягнення високих суспільно корисних цілей.

Споглядаючи твори декоративно-ужиткового мистецтва, перебуваючи під їх впливом, практично прилучаючись до їх створення, студентська молодь вбирає в себе філософський, психологічний, ідейно-моральний і естетичний зміст мистецтва. Студенти, захоплюючись витонченістю, красою, довершеністю та логічним змістом мистецьких творів, виготовлених майстрами, своїми однокурсниками, а також власними руками, подумки відтворюють культурно-історичний шлях свого народу, пізнають джерела мудрості й відданості наших предків, в їх серцях зароджується любов до рідної землі і людей, які живуть на ній. При дослідженні і оволодінні техніками декоративно-ужиткового мистецтва у студентів формуються глибокі патріотичні почуття, пориви, прагнення, що

ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У ВИХОВАННІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

стимулюють пізнавати і берегти матеріальні й духовні здобутки, результати праці попередніх поколінь, активно долучатись до творення нових матеріальних та духовних цінностей. Адже, як відмічає Г. Ващенко, “людина, живучи довго серед певного оточення, так живається з ним, що воно стає ніби частиною її” [1, 298].

Прилучення студентів до неперевершених зразків народного мистецтва, традицій та звичаїв свого народу, практичне оволодіння ними чи іншими видами декоративно-ужиткового мистецтва формує національно свідомого, ініціативного громадянина, з естетичними, патріотичними почуттями глибоко пройнятого національним духом свого народу, способом мислення і буття, який є творчим потенціалом рідної країни.

Декоративно-ужиткове мистецтво, супроводжуючи людство протягом всього культурно-історичного розвитку, охоплює всі сфери суспільної діяльності. Твори цього виду мистецтва сприяють усвідомленню студентами національних традицій, які втілюються у формі предмета, матеріалі і техніці його обробки, художніх сюжетах і орнаментальних мотивах декорування. Для їх виготовлення використовуються різноманітні матеріали: метал, дерево, глина, кістка, камінь, скло, штучні матеріали, вовна, льон тощо. Студенти глибоко засвоюють те, що матеріал, з якого виготовлені твори декоративно-ужиткового мистецтва, вимагає своєрідної, характерної лише для нього техніки обробки. Відповідно до технології і техніки обробки увагу студентів слід звернути на існування різних видів декоративно-ужиткового мистецтва: художнє деревообробництво, художня обробка каменю, скла, металообробка, художнє плетіння, ткацтво, вишивка, писанкарство, бісероплетіння, розпис, батік, вибійка, гравіювання, різьблення, карбування, художнє ковальство та інші. Під час ознайомлення та оволодіння різними видами декоративно-ужиткового мистецтва студенти мають змогу звертатися до національного коріння, знайомитися з народними звичаями, обрядами та традиціями. Саме види декоративно-ужиткового мистецтва є віддзеркаленням історичних, географічних і психологічних чинників, що дозволяють виховувати майбутніх вчителів самовідданими патріотами, мужніми захисниками Вітчизни, працьовитими і вмілими господарями, свідомими громадянами своєї держави, які вболівають за свій народ, за майбутнє своєї країни.

Особливу увагу потрібно акцентувати на тому, що художнє обдарування українського народу, вершини його мистецького хисту особливо

виявлені в українській народній вишивці. Студенти глибше розуміють те, що вишивка відбиває живописну, графічну й орнаментально-композиційну культуру народу. Разом з тим, вишивка є результатом як матеріально-практичної, так і духовної діяльності людей, яка в закодованому вигляді передає важливі аспекти світосприйняття українського народу. Студенти сприймають інформацію, яку вміщує вишивка, про орнамент, композицію, колорит, що позитивно впливає на їх сферу знань, естетичні погляди, смаки, етичні переконання, а також обрядові дії, пов'язані з застосуванням вишитих речей тощо. Студенти осмислюють, що через систему орнаменту, кольору передаються складні аспекти світорозуміння та світосприйняття навколишнього світу. Це свого роду зорова передача інформації від покоління до покоління, від митця до митця, а також мовна ознака приналежності цього виду мистецтва до творців однієї етнічної групи людей. На прикладі української вишивки можна показати, що у цьому виді декоративно-ужиткового мистецтва правомірно виступають не тільки специфічні ознаки української нації, а й загальнолюдські, спільні для багатьох народів та культур. Це допомагає студентам зрозуміти і оцінити тунеповторність композицій, фрагментів, колориту, регіональні, стилістичні, художньо-технічні, образні особливості, які ставлять українську народну вишивку на один з найвищих щаблів декоративно-ужиткового мистецтва світової культури. Таке розуміння виховує у студентів гідність, честь, повагу до мистецького доробку нації, її героїчного минулого, прагнення до розвитку культури та мистецтва рідного народу, збереження і примноження його скарбів.

Особливе зацікавлення у студентів викликає інформація про локальні особливості народної вишивки кожного етнографічного регіону – середнього Подніпров'я, Полісся, Поділля, Карпат, Прикарпаття, Півдня України, які сформувалися у процесі соціально-економічного розвитку України. Студенти приходять до висновку, що регіональні особливості виявляються у характерних орнаментальних мотивах і композиціях, усталеній колірній гамі і специфічних техніках виконання, характерні певному етнографічному регіону.

Студенти упевнюються в тому, що, задовольняючи не лише матеріальні, а й духовні потреби, виконуючи необхідні побутові, соціальні та обрядові функції, народна вишивка яскраво відбиває світогляд, естетичні уподобання, саму психологію кожної місцевості і взагалі, українського народу.

ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У ВИХОВАННІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Вивчаючи історію розвитку української народної вишивки, студенти ознайомлюються з традиціями декоративно-ужиткового мистецтва, глибоко засвоюють візерунки орнаментів та композицій в українській народній вишивці, закони композицій та символів, сполучення кольорів у вишивці різних регіонів України, оволодівають різними техніками вишивальних швів, навчаються їх гармонійно поєднувати. Вивчення та оволодіння народною вишивкою дозволяє студентам краще пізнати прагнення та устремління жителів кожного регіону, інтегруючи і об'єднуючи їх у волевиявленні всього українського народу.

Студенти переконуються, що українська народна вишивка є не тільки невід'ємним атрибутом національного костюма, історичної емблематики та символіки, а й окрасою сучасного українського одягу, елементом предметів побуту – рушників, серветок, доріжок, скатертин, картин з зображенням рідної природи, історичних особистостей, образів, хоругв, фелонів, а також є частиною музейного, церковного та домашнього інтер'єру. Вишиті речі є окрасою проведення різноманітних обрядів, свят та вечорів, доповненням навчальних, громадських приміщень, виражаючи цим творчу, специфічну національну вдачу всього українського народу. Постійне перебування в оточенні виробів, оздоблених українською вишивкою сприяє кращому усвідомленню студентами краси і довершеності декоративно-ужиткового мистецтва свого народу, викликає у них захоплення й повагу до давніх народних традицій українців, які прагнули естетизувати повсякденне життя.

Своєрідність української народної вишивки, високий мистецький рівень, соціальна насиченість, властиві кожному регіону, навіть окремому селу, викликають в студентів почуття причетності до свого народу, країни, місця, де народився і зростав.

Цікавими для студентів в художньо-естетичному і корисних у національно-патріотичному плані є заняття вишивкою. На цих заняттях студенти краще усвідомлюють глибинний зміст вишитих творів, закладений своїми прародичами й переданий наступним поколінням.

Практично прилучаючись до української народної вишивки, студентська молодь вбирає в себе філософський, психологічний, ідейно-моральний і естетичний зміст. У неї формуються національна самобутність, творче ставлення до дійсності. Вивчення й прилучення студентської молоді до української народної вишивки є поштовхом для розвитку фантазії, уяви. Захоплення народною вишивкою поглиблює та

насичує емоційну сферу студента, сприяє вдосконаленню прагнень, навичок і естетичних смаків особистості. Виховані в такий спосіб юнаки та дівчата започатковуватимуть і розвиватимуть нові традиції та звичаї, використовуючи давні традиції українського народу.

На лекційних, практичних заняттях студентів різних спеціальностей до українознавчих курсів, що викладаються на факультеті, спецкурсів, позааудиторної роботи слід включити інформацію про те, що одним з найдавніших видів декоративно-ужиткового мистецтва є художня обробка деревини, яка передбачає виготовлення різноманітних виробів з дерева багатофункціонального призначення. Студенти усвідомлюють, що деревообробництво є однією з найширших галузей і видів декоративно-ужиткового мистецтва, включаючи підвиди, різноманітні техніки та властивості матеріалу.

Художнє деревообробництво включає архітектурне оздоблення, меблі, знаряддя праці, предмети господарського призначення, посуд, транспортні засоби, культові й обрядові предмети, музичні народні інструменти, прикраси та особисті речі, дитячі іграшки. Кожний з цих видів виробів характеризується багатством форм, технологій виготовлення, сюжетів, орнаментальних композицій, кольору, що залежить від творчих індивідуальних здібностей, естетико-художнього смаку автора цих мистецьких творів. Маючи свої локальні регіональні особливості, вироби деревообробництва представляють мистецький геній народу, що поєднує утилітарність, практичність водночас із високою творчістю, неповторністю та досконалістю.

Необхідно зауважити студентам, що глибоко розуміючи й знаючи властивості деревини, враховуючи його доступність, український народ використовував деревообробництво у всіх сферах своєї діяльності – від житла, домашнього інтер'єру, одягу до знарядь праці і засобів пересування. Студенти приходять до висновку, що кожна річ, виготовлена українським майстром, має своє орнаментальне оздоблення, естетичне та колористичне вирішення, що надає їй неповторного та особистісного звучання. Особливе захоплення у студентів, гордість за свій народ викликає інформація про те, що саме майстерність, прагнення українських предків обов'язково прикрасити речі, які ними виготовлялися, ставить деревообробництво на одне з найвищих місць у світовій культурі. Студенти переконуються, що крім декоративності, функціональності та естетичності, різьблені твори мають образне національне звучання.

ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У ВИХОВАННІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Вирізьблені з дерева історичні постаті, персонажі українських казок, байок, загадок, пісень, сюжетно-тематичні зображення історичних подій, зображення рідної природи, українські народні музичні інструменти, предмети побуту, українська геральдика та символіка виховують у студентів патріотичні почуття, об'єднують з народом України, викликають у нього гордість за досягнення української культури, адже кожне нове покоління прагнуло вкласти в ці речі частинку своєї любові до всього рідного, українського.

Такі твори декоративно-ужиткового мистецтва спрямовують студентів на виконання робіт, насичених інтелектуальним змістом, який опирається на історію та культуру нації, формують загальнолюдські цінності. Глибокі знання історичної інформації про життя та діяльність українського народу спонукають студентів виготовляти та оздоблювати власні вироби, відтворюючи сцени із історичного минулого, козацьку атрибутику, родові знаки, символи та емблеми українських земель. А це, в свою чергу, стимулює студентів до поглибленого вивчення історії, культури, посилює інтерес до звичаїв, обрядів українського народу.

Великий виховний вплив в національно-патріотичному вихованні студентів мають зображення відомих діячів України, що спонукає їх до ознайомлення з історичними відомостями про їхнє життя, діяльність, їх творчу та духовну спадщину, вивчення певної історичної доби. Засвоєння цих знань й подальше використання їх як у створенні творів декоративно-ужиткового мистецтва – вишивці, різьбленні, ткацтві, так і суспільно-політичному житті та діяльності студентів, сприяє шанобливому ставленню студентської молоді до видатних українських історичних та культурних діячів, поваги до ідеалів, за які вони боролися, спонукає брати участь у вшануванні їхньої пам'яті. Паралельне вивчення студентами мистецьких творів, присвячених видатним борцям за волю і свободу України С. Наливайку, П. Сагайдачному, Б. Хмельницькому, І. Мазепі, М. Грушевському та ін., і подвижницького життя, глибокого духовного світу цих державотворців створює сприятливі умови для формування у студентів історичної пам'яті, національної свідомості і самосвідомості, любові до героїчного минулого, гордості за високі духовні здобутки наших волелюбних предків.

Цікаво і змістовно студентам дізнатися, що виготовлення найпростіших тканин зародилося вже на перших ступенях існування людської спільності, яке знайшло відображення в народному

ткацтві України. Ткані вироби, об'єднуючи у собі різноманітні техніки виконання, локальні особливості, багатство художньо-орнаментального вирішення, застосовуються для побутових потреб і прикрашення житлових та громадських інтер'єрів. Виконуючи утилітарно-практичну функцію, вони виступають також важливими декоративно-символічними творами в системі синтезу інтер'єру. Студенти переконуються, що ткані вироби – красиви рідної місцевості, сюжетно-тематичні, геральдичні зображення, українська символіка та атрибутика, а також своєрідність їх регіональних орнаментальних та колористичних вирішень, створюють ґрунт унікального виду мистецтва, який є важливим надбанням українського народу. Мистецькі вироби ткацтва виховують у студентів шанобливе ставлення до Батьківщини, рідної природи, повагу до українського народу, його традицій та символів, збуджують національно-патріотичні почуття.

Навчаючись ткати на ткацькому верстаті, студенти створювали нові візерунки, вкраплюючи народні мотиви, що надає мистецьким виробам неповторного національного звучання. Студенти усвідомлюють, що ткані гобелени, килими виконують художньо-естетичну функцію образного оформлення громадських та житлових приміщень, які зберігають при сучасних структурно-пластичних тенденціях національну своєрідність.

Увагу студентів варто акцентувати також на інформації про писанкарство, яке сягає у глибину доісторичних часів, про що свідчать археологічні знахідки. За язичництва писанка використовувалася у святкуванні весни і Сонця-Даждбога, за християнства вона втілювала радість з приводу воскресіння Христа.

У всі часи писанка, виконуючи обрядову, ігрову та декоративну функції, була своєрідним оберегом. Студенти дізнаються, що суть магічної сили писанки не тільки в самому яйці, в якому є зародок життя, але також в символічних знаках та кольорах, нанесених на яйце особливим способом та з традиційним ритуалом.

Увагу студентів слід звернути на те, що ще донедавна багато народів уживали в релігійних обрядах фарбовані і розписані яйця. Сьогодні між не багатьма націями, які ще дотримуються прадавніх звичаїв, пов'язаних з яйцем, українці, розписуючи закодованими орнаментами писанки, є чине найпершому місці. Це, звичайно, викликає серед студентів неабияке захоплення, гордість й потребу за збереження традицій своїх предків.

На сучасному етапі студентській молоді

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com